LIETUVOS RESPUBLIKOS ASMENŲ, REPRESUOTŲ UŽ PASIPRIEŠINIMĄ OKUPACINIAMS REŽIMAMS, TEISIŲ ATKŪRIMO ĮSTATYMO PAKEITIMO ĮSTATYMAS

2008 m. lapkričio 13 d. Nr. X-1814
Vilnius

(Žin., 1990, Nr. 14-386; 1998, Nr. 28-729)

1 straipsnis. Lietuvos Respublikos asmenų, represuotų už pasipriešinimą okupaciniams režimams, teisių atkūrimo įstatymo nauja redakcija

Pakeisti Lietuvos Respublikos asmenų, represuotų už pasipriešinimą okupaciniams režimams, teisių atkūrimo įstatymą ir jį išdėstyti taip:

„LIETUVOS RESPUBLIKOS ASMENŲ, REPRESUOTŲ UŽ PASIPRIEŠINIMĄ OKUPACINIAMS REŽIMAMS, TEISIŲ ATKŪRIMO ĮSTATYMAS

Lietuvos Respublikos Seimas,

konstatuodamas, kad Lietuvos gyventojų pasipriešinimas agresijai ir okupaciniams režimams neprieštaravo nacionalinei ir tarptautinei teisei;

pažymėdamas, kad represijas prieš asmenis vykdė TSRS teismai ir neteisminiai organai, hitlerinės Vokietijos ir okupuoto krašto teismai, taip pat buvusios Lietuvos TSR teismai;

siekdamas pašalinti represijų pasekmes ir atkurti teisingumą,

priima šį įstatymą.

1 straipsnis. Asmenų, represuotų už pasipriešinimą okupaciniams režimams, paskelbimas nekaltais Lietuvos Respublikai ir jų pilietinių teisių atkūrimas

1. Šiuo įstatymu skelbiama, kad Lietuvos gyventojai, kurie buvo tiek Lietuvoje, tiek už jos ribų represinių organų nuteisti ar įkalinti ne teismo tvarka arba kurių laisvė buvo kitaip apribota pagal RTFSR baudžiamąjį kodeksą (1926 m.), kitų TSRS respublikų baudžiamuosius įstatymus, taip pat kitus TSRS, RTFSR, kitų buvusių sovietinių respublikų norminius aktus, hitlerinės Vokietijos baudžiamuosius nuostatus arba vietos įstatymus (1941–1944 m.) už pasipriešinimą agresijai ir okupaciniams režimams, taip pat kurie buvo ištremti iš Lietuvos 1940–1953 metais ir nuteisti pagal buvusios Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso 62, 63, 66–68, 70, 73, 79–82, 88, 89, 199^1, 210, 211 straipsnius, o po 1990 m. kovo 11 d. pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (1961 m.) 259, 260, 261, 263 straipsnius ir atitinkamus buvusių TSRS respublikų baudžiamųjų kodeksų straipsnius, yra nekalti Lietuvos Respublikai ir atkuriamos visos jų pilietinės teisės.

2. Lietuvos Respublikos Seimas pasipriešinimo dalyvių kovą vertina kaip tautos teisės į savigyną pasireiškimą. Ginkluoto pasipriešinimo (rezistencijos) dalyviai skelbiami Lietuvos kariais savanoriais ir pripažįstami jų kariniai laipsniai ir apdovanojimai.

3. Šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalyje nurodyti asmenys, kurie buvo nuteisti, įkalinti ne teismo tvarka, nužudyti arba kitaip represuoti apribojant laisvę, pripažįstami nekaltais Lietuvos Respublikai ir visos jų pilietinės teisės atkuriamos ir šiais atvejais:

1) jie ėjo tarnybines pareigas arba dirbo okupacinės valdžios institucijose, bet tarnybinių pareigų ėjimo arba darbo metu nepadėjo okupaciniams režimams įtvirtinti okupaciją ar ją stiprinti,

slopinti Lietuvos gyventojų pasipriešinimą okupaciniams režimams ir kitaip aktyviai netalkino okupuotoje Lietuvos Respublikoje neteisėtai veikiančiai valdžiai;

2) jie buvo šioje dalyje nurodytais būdais okupacinių režimų struktūrų ar pareigūnų sprendimais represuoti dėl nacionalinių, etninių, rasinių, religinių, socialinių, ideologinių ar politinių motyvų nenustačius jų veiksmuose pasipriešinimo agresijai ir okupaciniams režimams požymių, jeigu iki represavimo jie nepadėjo okupaciniams režimams įtvirtinti okupaciją ar ją stiprinti, slopinti Lietuvos gyventojų pasipriešinimą okupaciniams režimams ir kitaip aktyviai netalkino okupuotoje Lietuvos Respublikoje neteisėtai veikiančiai valdžiai.

2 straipsnis. Šio įstatymo 1 straipsnio nuostatų netaikymas

1. Šio įstatymo 1 straipsnio nuostatos netaikomos asmenims, dalyvavusiems darant Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XV skyriuje numatytus nusikaltimus žmoniškumui ir karo nusikaltimus, kuriems pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 95 straipsnio 5 dalį, nėra senaties, taip pat dalyvavusiems beginklių civilių žmonių žudynėse ar kankinimuose.

2. Okupacinių režimų represinių struktūrų bylose esantys duomenys be papildomo jų tyrimo negali būti pripažinti įrodymais.

3 straipsnis. Pažymėjimų apie asmenų nuteisimo, įkalinimo, ištrėmimo ar kitokio laisvės apribojimo laiką išdavimas

1. Šio įstatymo 1 straipsnyje nurodytiems asmenims pažymėjimus apie jų nuteisimo, įkalinimo, ištrėmimo ar kitokio laisvės apribojimo laiką (toliau – pažymėjimas) pagal šių asmenų, jų giminaičių (sutuoktinių, vaikų, įvaikių, taip pat brolių ir seserų) arba politinių ir visuomeninių organizacijų rašytinius prašymus išduoda:

1) Lietuvos Aukščiausiasis Teismas – teisminių institucijų represuotiems asmenims;

2) Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra (toliau – Generalinė prokuratūra) – ne teismo tvarka represuotiems asmenims;

3) Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija (toliau – Vidaus reikalų ministerija) – ištremtiems asmenims.

2. Asmenims, kurie buvo represuoti teisminių institucijų ar ne teismo tvarka arba buvo ištremti ir po to jiems buvo apribota gyvenamosios vietos pasirinkimo teisė, pažymėjimus apie tokį apribojimą išduoda atitinkamai Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, Generalinė prokuratūra ir Vidaus reikalų ministerija.

3. Asmenims, represuotiems už Lietuvos ribų ir pateikusiems kitų valstybių įgaliotų institucijų išduotus pažymėjimus, jeigu šie asmenys dabar yra Lietuvos Respublikos piliečiai, šių pažymėjimų pagrindu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, Generalinė prokuratūra ir Vidaus reikalų ministerija išduoda atitinkamus pažymėjimus. Išduodamuosiuose pažymėjimuose įrašoma šio įstatymo 1 straipsnio formuluotė, kad asmuo yra nekaltas Lietuvos Respublikai ir yra atkuriamos visos jo pilietinės teisės.

4. Asmenims, represuotiems už Lietuvos ribų ir pateikusiems kitų valstybių įgaliotų institucijų išduotus pažymėjimus, jeigu šie asmenys dabar yra Lietuvos Respublikos piliečiai, šių pažymėjimų pagrindu Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras išduoda atitinkamus nukentėjusiųjų asmenų teisinio statuso pažymėjimus.

4 straipsnis. Prašymų išduoti pažymėjimus nagrinėjimo tvarka

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Generalinės prokuratūros ir Vidaus reikalų ministerijos pareigūnai gautus šio įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodytų asmenų prašymus išduoti pažymėjimus turi išnagrinėti per 3 mėnesius, o tuo atveju, kai yra atliekamas tyrimas, – per 6 mėnesius nuo prašymų gavimo dienos.

2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodytas pareigūnas, spręsdamas klausimą dėl šio įstatymo 2 straipsnio taikymo, gautą prašymą išduoti pažymėjimą pateikia Generalinei prokuratūrai tyrimui

atlikti. Generalinė prokuratūra tyrimą atlieka dėl nusikalstamų veikų padarymo fakto nustatymo ir patvirtinimo. Tyrimas atliekamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso normomis. Tyrimo metu savo išvadą Generalinei prokuratūrai turi pateikti Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras. Šis tyrimas turi būti baigtas per 6 mėnesius. Išimtiniais atvejais generalinis prokuroras arba jo pavaduotojas gali šį terminą pratęsti ne ilgiau kaip 2 mėnesiams.

3. Atlikusi tyrimą, Generalinė prokuratūra savo išvadą, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro išvadą ir kitą medžiagą pateikia institucijai, kurios pareigūnas nagrinėja šio įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodytų asmenų prašymus.

4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Generalinės prokuratūros ar Vidaus reikalų ministerijos pareigūnas, išnagrinėjęs šio įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodyto asmens prašymą ir kitą turimą medžiagą, išduoda asmeniui pažymėjimą arba atsisako jį išduoti. Jeigu išduoti pažymėjimą atsisakoma, dėl to surašomas motyvuotas sprendimas. Šio sprendimo nuorašas yra siunčiamas prašymą padavusiam asmeniui.

5. Generalinės prokuratūros ar Vidaus reikalų ministerijos pareigūnų sprendimą išduoti pažymėjimą ar sprendimą atsisakyti jį išduoti šio įstatymo 1 straipsnio 3 dalyje nurodyti asmenys, jų giminaičiai (sutuoktiniai, vaikai, įvaikiai, taip pat broliai ir seserys) per 2 mėnesius nuo šio sprendimo priėmimo dienos turi teisę apskųsti atitinkamai generaliniam prokurorui arba vidaus reikalų ministrui.

6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininko, generalinio prokuroro ar vidaus reikalų ministro sprendimą išduoti pažymėjimą ar atsisakyti jį išduoti šio įstatymo 1 straipsnio 3 dalyje nurodyti asmenys, jų giminaičiai (sutuoktiniai, vaikai, įvaikiai, taip pat broliai ir seserys) per 2 mėnesius nuo šio sprendimo gavimo dienos turi teisę apskųsti Lietuvos Aukščiausiajam Teismui. Šis skundas nagrinėjamas šio įstatymo 6 straipsnyje nustatyta tvarka.

7. Praleistas šio straipsnio 5 ar 6 dalyje nustatytas skundo padavimo terminas gali būti atnaujintas atitinkamai Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininko paskirto teisėjo arba teisėjų kolegijos nutartimi, generalinio prokuroro sprendimu ar vidaus reikalų ministro sprendimu, jeigu yra pagrindas šio termino praleidimo priežastis pripažinti objektyviomis ir pateisinamomis.

8. Šio straipsnio 7 dalyje numatytas generalinio prokuroro ar vidaus reikalų ministro sprendimas dėl skundo padavimo termino atnaujinimo gali būti apskųstas Lietuvos Aukščiausiajam Teismui.

5 straipsnis. Teisėjų kolegijų sudarymas ir jų darbo tvarka

1. Šio įstatymo 4 straipsnio 6 dalyje numatytais atvejais Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas per keturiolika dienų nuo skundo gavimo sudaro Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus trijų teisėjų kolegiją, kuri nagrinėja skundą dėl sprendimo išduoti pažymėjimus arba atsisakymo juos išduoti pagrįstumo.

2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodyta teisėjų kolegija, gavusi skundą, gali pavesti, o jeigu pareiškėjas reikalauja, paveda Generalinei prokuratūrai atlikti papildomą tyrimą. Šis tyrimas turi būti baigtas per 2 mėnesius.

3. Trijų teisėjų kolegija gautą skundą privalo išnagrinėti per 3 mėnesius. Jeigu byla yra didelė ir sudėtinga, taip pat jeigu reikia atlikti papildomą tyrimą, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas gali pratęsti terminą, tačiau ne ilgiau kaip dar 3 mėnesiams.

4. Teismo posėdyje, kuriame nagrinėjamas skundas dėl sprendimo išduoti pažymėjimą arba atsisakymo jį išduoti pagrįstumo, gali dalyvauti prokuroras, taip pat asmuo, kuriam buvo išduotas pažymėjimas arba atsisakyta jį išduoti, arba šio asmens atstovas, nukentėjusysis arba nukentėjusiojo atstovas. Šių asmenų neatvykimas nekliudo nagrinėti bylą.

5. Bylos nagrinėjimas pradedamas teisėjo pranešimu, kuriame jis išdėsto bylos ir papildomos medžiagos esmę, skundo argumentus. Teismo posėdyje gali būti apklausiami liudytojai.

6. Po teisėjo kalba prokuroras. Šiam baigus, kalba asmuo, kuriam buvo išduotas pažymėjimas arba atsisakyta jį išduoti, arba šio asmens atstovas, nukentėjusysis arba nukentėjusiojo atstovas.

7. Po šio straipsnio 6 dalyje nurodytų proceso dalyvių kalbų teisėjų kolegija priima vieną iš šių sprendimų:

1) atmesti skundą;

2) pripažinti netekusiu galios sprendimą dėl pažymėjimo išdavimo;

3) pripažinti netekusiu galios sprendimą atsisakyti išduoti pažymėjimą ir įpareigoti atitinkamą instituciją išduoti pažymėjimą.

8. Šio straipsnio 7 dalyje nurodytas sprendimas, jei yra Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininko, generalinio prokuroro ar vidaus reikalų ministro teikimas arba asmens, nurodyto šio įstatymo 4 straipsnio 6 dalyje skundas, taip pat jei kyla abejonių dėl nutarties teisėtumo ir pagrįstumo, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininko teikimu gali būti kartu su medžiaga perduotas nagrinėti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus septynių teisėjų kolegijai. Išnagrinėjusi byloje surinktą ir papildomai pateiktą medžiagą, ši kolegija gali priimti sprendimą panaikinti ar pakeisti šio straipsnio 7 dalyje nurodytą sprendimą arba atmesti teikimą.

9. Septynių teisėjų kolegijos sudarymui ir tolesniam skundo nagrinėjimo procesui *mutatis mutandis* taikomos šio straipsnio 1–6 dalių nuostatos.

10. Septynių teisėjų kolegijos sprendimas yra galutinis.

11. Teisėjų kolegijos posėdžio metu teismo posėdžio sekretorius rašo protokolą. Šį protokolą pasirašo teisėjas (pranešėjas).

6 straipsnis. Proceso byloje dėl pilietinių teisių atkūrimo atnaujinimas

1. Procesas byloje dėl šio įstatymo 1 straipsnyje nurodytų asmenų pilietinių teisių atkūrimo gali būti atnaujintas šiais pagrindais:

1) kai netinkamai pritaikyti teisių atkūrimo įstatymai;

2) kai pagal šio įstatymo 4 straipsnio 2 dalį gautas prašymas nebuvo pateiktas Generalinei prokuratūrai tyrimui atlikti, jei pagal prašymo aplinkybes toks tyrimas buvo reikalingas;

3) kai paaiškėja naujų aplinkybių.

2. Pareiškimą Lietuvos Aukščiausiajam Teismui dėl pilietinių teisių atkūrimo bylos atnaujinimo gali paduoti generalinis prokuroras, vidaus reikalų ministras, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, šio įstatymo 1 straipsnio 3 dalyje nurodyti asmenys, jų giminaičiai (sutuoktiniai, vaikai, įvaikiai, taip pat broliai ir seserys), politinė ar visuomeninė organizacija. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas turi teisę šiuo klausimu teisėjų kolegijai paduoti teikimą.

3. Pilietinių teisių atkūrimo proceso atnaujinimo klausimą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininko arba šio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininko sudaryta trijų teisėjų kolegija, vadovaudamasi pagrindiniais baudžiamojo proceso principais, turi išnagrinėti ne vėliau kaip per 9 mėnesius nuo pareiškimo ar teikimo gavimo dienos. Svarstydama proceso atnaujinimo klausimą, trijų teisėjų kolegija turi teisę pavesti Generalinei prokuratūrai atlikti tyrimą. Generalinė prokuratūra tyrimą atlieka laikydamasi šio įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje numatytų taisyklių ir terminų.

4. Atnaujinus procesą dėl pilietinių teisių atkūrimo ir gavus Generalinės prokuratūros išvadą, kai jai buvo pavesta atlikti tyrimą, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas ar šio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkas bylą dėl pilietinių teisių atkūrimo perduoda nagrinėti:

1) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus trijų teisėjų kolegijai, jeigu sprendimą išduoti asmeniui pažymėjimą arba atsisakyti jį išduoti priėmė Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Generalinės prokuratūros ar Vidaus reikalų ministerijos pareigūnas;

2) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus septynių teisėjų kolegijai, jeigu sprendimą pagal šio įstatymo 5 straipsnio nuostatas priėmė Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus trijų teisėjų kolegija;

3) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinei sesijai, jeigu sprendimą pagal šio įstatymo 5 straipsnio nuostatas priėmė Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus septynių teisėjų kolegija.

5. Teismo posėdis vyksta pagal šio įstatymo 5 straipsnio 3, 4, 5 ir 6 dalių nuostatas.

6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus trijų ar septynių teisėjų kolegija arba šio skyriaus plenarinė sesija priima vieną iš šių nutarčių:

1) atmesti pareiškimą arba teikimą dėl bylos atnaujinimo;

2) panaikinti ankstesnę Lietuvos Aukščiausiojo Teismo trijų teisėjų ar septynių teisėjų kolegijos nutartį ir priimti naują nutartį;

3) pripažinti netekusiu galios šio įstatymo 3 straipsnyje nurodytų institucijų pareigūnų sprendimą ir priimti nutartį įpareigoti atitinkamą instituciją išduoti pažymėjimą;

4) pripažinti netekusiu galios šio įstatymo 3 straipsnyje nurodytų institucijų pareigūnų sprendimą išduoti pažymėjimą.

7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos sprendimas yra galutinis.

8. Pakartotiniai pareiškimai ir teikimai dėl proceso pilietinių teisių atkūrimo byloje atnaujinimo nepriimami ir nenagrinėjami, išskyrus atvejus, kai paaiškėja naujų aplinkybių.“

2 straipsnis. Įstatymo įgyvendinimas

1. Įsigaliojus šiam įstatymui, šio įstatymo 1 straipsnyje išdėstyto Lietuvos Respublikos asmenų, represuotų už pasipriešinimą okupaciniams režimams, teisių atkūrimo įstatymo (toliau – Įstatymas) 1 straipsnio 3 dalyje numatytu pagrindu besikreipiančių asmenų pakartotinių prašymų išduoti pažymėjimus nagrinėjimas nėra atnaujinamas ir šie asmenys, jų giminaičiai (sutuoktiniai, vaikai, įvaikiai, taip pat broliai ir seserys), politinė ar visuomeninė organizacija su rašytiniais prašymais kreipiasi pagal Įstatymo 3 straipsnyje nustatytas taisykles. Bylų procesas dėl asmenų, kurių pilietinių teisių atkūrimo klausimas jau buvo išspręstas, neatnaujinamas ir šių asmenų pakartotiniai prašymai nagrinėjami įprasta tvarka.

2. Priėmus naują sprendimą pripažinti asmenį nekaltu Lietuvos Respublikai, atkurti visas jo pilietines teises ir išduoti atitinkamą pažymėjimą, ankstesnis sprendimas netenka galios. Priėmus naują sprendimą neatkurti visų asmens pilietinių teisių ir neišduoti pažymėjimo, lieka galioti ankstesnis sprendimas neatkurti visų asmens pilietinių teisių ir neišduoti pažymėjimo.

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

RESPUBLIKOS PREZIDENTAS VALDAS ADAMKUS